

12. Уголовный кодекс Голландии. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. 520 с.
13. Уголовный кодекс Швейцарии. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. 350 с.
14. Уголовный кодекс Республики Польша. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. 234 с.

УДК 343.851

ВИДИ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Шайтуро Ольга Павлівна,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
(Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна)

У статті досліджені основні підходи до класифікації заходів протидії злочинності. Запропоновано змістово-галузевий підхід до систематизації заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності, у результаті чого визначено конкретні видові групи останніх.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, злочинність, заходи протидії злочинності.

TYPES OF ANTI-CRIME MEASURES IN THE ACTIVITIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE FIELD OF COMBATING CRIME

Shaituro Olha Pavlivna,
Candidate of Law, Senior Lecturer of the
Department of Criminal Law Disciplines
Faculty of Law (V. N. Karazin Kharkiv
National University, Kharkiv, Ukraine)

The article investigates the main approaches to the classification of measures to combat crime. The content-industry approach to systematization of measures of counteraction of crime in the activity of local self-government bodies in the field of combating crime is proposed, and specific groups of measures of counteraction of crime in the activity of local self-government bodies are identified.

Key words: local self-government bodies, crime, measures to counteract crime.

Постановка проблеми. Заходи протидії злочинності спрямовані на визначення та ліквідацію причин існування та розвитку злочинності, окремих її проявів, а також факторів, які сприяють безпосередньому скоєнню злочинів. За допомогою їх застосу-

вання серед населення визначаються особи, схильні до вчинення кримінальних правопорушень, з метою подальшого корегування їхньої поведінки. Важливо відзначити, що заходи становлять предметну сферу діяльності відповідних суб'єктів протидії злочинності [1, с. 128]. Крім зазначеної прикладної цінності, останні виступають одним з елементів, який утворює предмет науки кримінології. Своєю чергою аналіз кримінологічної літератури засвідчив, що сутність заходів протидії злочинності, як видається, переважно здійснюється крізь призму їх класифікації. Необхідність класифікації заходів протидії злочинності зумовлюється їх значним переліком та різноманітністю.

Стан дослідження. Питанню класифікації заходів протидії злочинності приділили увагу такі вчені, як: В.В. Голіна [2, с. 54–68], Д.В. Жмуров [3, с. 114–116], А.П. Закалюк [4, с. 237], А.М. Ізовіта, Л.М. Прокументова, Р.Р. Саліміязнова [5, с. 52–54], Ю.В. Нікітін [6, с. 107–108], В.Я. Цитряк [7, с. 59–60], А.В. Шеслер [8, с. 197–202], Н.С. Юзіков [9, с. 28] А.М. Яковлев [10, с. 5]). Разом з тим діяльність органів місцевого самоврядування у сфері протидії була досліджена фрагментарно, що рівною мірою стосується класифікації заходів протидії злочинності в діяльності останніх.

Мета статті. Отже, мета цієї статті полягає у визначенні видів заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Класифікація (від lat. classis «розгляд» + facio «роблю, розкладаю») як процес за своєю сутністю внутрішньо запрограмована на позначення двох категорій дій: по-перше, процесу розкладання на класи, по-друге, результату цього процесу – визначення системи співвідрядних понять (класів, об'єктів) якоїсь галузі знань [11, с. 212]

Своєю чергою нами проаналізовано основні підходи до групування заходів протидії злочинності всіх вищезазначених авторів, у результаті чого перші можна викласти залежно:

– від *масштабу застосування*: а) загальнодержавні заходи протидії злочинності поширюються на всю територію країни; б) регіональні (галузеві) заходи реалізуються в межах регіону, міста обласного чи районного значення, району, мікрорайону селища міського типу, села, селища або в межах конкретних суспільних відносин; в) контингентні заходи застосовуються щодо певних соціальних груп населення; г) заходи протидії злочинності, які спрямовані на конкретний об'єкт (як правило, юридичну особу); г) індивідуальні заходи адресуються конкретно визначеній особі;

– від *об'єкта впливу заходи протидії злочинності* поділяються на ті, що спрямовані на *причини й умови, які*: а) породжують виникнення злочинності як загального явища; б) сприяють поширенню конкретних видів злочинів; в) є визначальними факторами скоєння конкретних видів злочинів;

– від *суб'єкта реалізації*: а) заходи протидії злочинності, які здійснюються всіма органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах визначених законом повноважень; б) заходи протидії злочинності, які здійснюються неурядовими організаціями; в) заходи протидії злочинності, які реалізують населення чи окремі громадяни;

– від *часу реалізації*: а) постійні (застосовуються безперервно); б) невідкладні заходи протидії злочинності (передбачають оперативне ситуаційне використання); в) тимчасові заходи протидії злочинності (втілюються протягом певного проміжку часу) тощо;

– від *рівня застосування*: а) загальні, застосовуються на рівні країни, регіону, а також інших адміністративно-територіальних утворень, є заходами непрямой дії, оскільки вони спрямовані на вирішення політичних, економічних, соціальних, культурних і інших проблем, які лише опосередковано впливають на зниження рівня злочинності; б) спеціальні, вони використовуються з однією метою – протидії злочинності та її окремим проявам; в) індивідуальні заходи запобігання злочинності застосовуються до конкретних осіб (категорій осіб), потенційно схильних до скоєння злочинів або до осіб, які вже вчиняли адміністративні чи кримінальні правопорушення задля попередження виникнення факту рецидиву з їхнього боку;

– від *методів впливу, які застосовуються під час здійснення заходів протидії злочинності*: а) заходи стимулювання передбачають застосування заохочень, тобто надання

особі благ матеріального та нематеріального характеру за вчинення нею суспільно корисних діянь; б) заходи відновлення, зокрема надання компенсацій – відшкодування завданої шкоди у грошовій або не грошовій формі; в) заходи покарання мають на меті притягнення винної особи до відповідальності і, як наслідок, примусове обмеження прав і свобод особи (в межах дозволених національним законодавством), а також завдання їй моральних страждань, наприклад внаслідок суспільного осуду; г) заходи безпеки (захисту) – «примусове обмеження поведінки фізичних і діяльності юридичних осіб, застосовувані за наявності зазначених у законі підстав і мають на меті запобігання шкідливого впливу джерела небезпеки» [3, с. 116];

– від *виду запобіжного впливу на злочинність*: а) ранні заходи передбачають безпосередній вплив на чинники, які негативно впливають на особистість та її формування, призводять до антигромадського способу життя, скоєння правопорушень (цивільних, адміністративних, дисциплінарних), оскільки така поведінка в прогресивному векторі веде до злочинної діяльності; б) безпосередні заходи протидії злочинності застосовуються до осіб, які потенційно схильні до скоєння злочину чи вже демонстрували девіантну поведінку, чи намагались скоїти злочин, але внаслідок тих чи інших обставин (наприклад, через недосягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність) не були притягнуті до відповідальності; в) попереджувальні заходи застосовуються до осіб, які скоїли злочини та до яких застосоване покарання, зокрема у вигляді позбавлення волі, та осіб, які перебувають під адміністративним наглядом;

– від *змісту та основної спрямованості*: а) соціально-економічні заходи протидії злочинності спрямовані на підвищення життєвого рівня населення, надання соціальних гарантій і передбачають здійснення громадського контролю за окремими процесами у сфері протидії злочинності; б) організаційно-управлінські заходи передбачають здійснення дій організаційного та управлінського характерів, зокрема прийняття управлінських рішень, задля підвищення рівня ефективності роботи правоохоронних і інших державних органів, які ведуть боротьбу зі злочинністю; в) соціально-психологічні заходи протидії злочинності спрямовані на утвердження здорового психоемоційного фону в суспільстві; г) ідейно-моральні заходи сприяють формуванню принципів, настанов і суспільних цінностей, які стимулюють виникнення правомірної поведінки в особі; ґ) правові заходи спрямовані на удосконалення національного законодавства у сфері протидії злочинності, зокрема шляхом усунення суперечностей і прогалин; д) технічні заходи протидії злочинності – це встановлення спеціальних технологічних засобів, існування яких суттєво ускладнюють скоєння злочину та дають змогу здійснити контроль за діяльністю, в межах якої вони можуть вчинюватись (встановлення сигналізації, касових апаратів, камер відеоспостереження чи відеореєстраторів і тому подібне); е) заходи соціальної допомоги та підтримки передбачені для застосування до тих категорій осіб, які потребують такої допомоги (наприклад, надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, при народженні чи усиновленні дитини, малозабезпеченим сім'ям, самотнім матерям на утримання дітей, проте вона має виражатись не тільки у матеріальній формі, а і включати моральну підтримку таким особам); є) педагогічні заходи мають місце під час виховання (перевиховання) особистості, прищеплення правильних моральних цінностей і звичаїв, формування стійкої громадянської позиції та правомірної поведінки, попередження виникнення девіантної поведінки у особи, насамперед у дітей, які перебувають у місцях позбавлення волі, мешкають у неблагополучних сім'ях, здійснюють (здійснювали) дрібні проступки та аморальні вчинки; ж) медичні заходи в сфері протидії злочинності застосовуються до осіб, які страждають психічними розладами, внаслідок чого схильні до злочинної діяльності; з) духовні заходи, зокрема ті, що мають релігійний характер, вони «піднімають духовність людей і тим самим можуть забезпечувати їх належну поведінку» [5, с. 54];

– від *цільового призначення*: а) загальні заходи протидії злочинності опосередковано втілюються в повсякденній діяльності державних і недержавних органів, які вирішують питання прямо не пов'язані із забезпеченням правопорядку в суспільстві, натомість їх

призначення полягає в тому, щоб підвищити якість умов життя громадян, знижувати рівень соціальної напруги населення, нейтралізувати негативні суспільні явища (наприклад, алкоголізм або наркоманію), а також створювати передумови для успішної реалізації спеціальних заходів протидії злочинності; як правило, відносяться до довготривалих, оскільки передбачають викорінення явищ, які, на жаль, уже досить тривалий час масово вражають населення та окремих його представників; є неефективними під час їх застосування щодо окремих сфер злочинності, зокрема професійної, у такому разі перевага віддається спеціальним заходам, а загальні відіграють другорядну роль; б) спеціальні заходи протидії злочинності поділяються ще на два види: перший вид об'єднує заходи кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого характеру, а другі включають спеціально-кримінологічні заходи.

Щодо відмінності обох видів спеціальних заходів протидії злочинності, які виокремлюються залежно від їх цільового використання, Л.М. Прокументов, А.В. Шеслер розкривають першу в таких положеннях: «перша група заходів впливає насамперед на злочинність, спеціально-кримінологічні заходи, крім того, на її причини та умови; перша група заходів застосовується в основному органами кримінальної юстиції (в широкому сенсі), друга – більш широким колом суб'єктів; перша група заходів пов'язана з реалізацією кримінальної відповідальності, друга – з реалізацією інших (крім кримінальної відповідальності) заходів правового примусу (наприклад, контролю); спеціально-кримінологічні заходи виражаються не тільки в примусі, а й у наданні правопорушнику необхідної допомоги, а також у здійсненні виховного впливу на нього» [8, с. 198–199]. Отже, перші заходи реалізуються в межах діяльності щодо попередження злочинності, яка базується включно на нормах кримінального, кримінально-виконавчого та кримінально-процесуального права та реалізуються в межах кримінальної політики, тоді як застосування інших (другої групи заходів) виходить за межі регулювання правових норм і частково носить соціальний характер, тяжіючи до кримінологічної політики.

Як видається, заходи протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності за аналогією із запропонованими варіантами можуть бути класифіковані відповідно до запропонованих критеріїв. Навіть залежно від суб'єкта реалізації заходи протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування можуть бути поділені на такі, що реалізуються обласними, районними, сільськими та селищними радами, виконавчими комітетами відповідних рад тощо. Разом з тим такий підхід не вирішує поставленого нами наукового завдання щодо розкриття сутності відповідних заходів.

Висновки. Отже, для групування заходів протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності вважаємо за необхідне комплексно використати такі критерії класифікації: зміст, основна спрямованість, приналежність до методу впливу.

У результаті вважаємо, що заходи протидії злочинності в діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності можуть бути розглянуті у складі таких груп: заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто», заходи з надання правової допомоги, заходи соціально-економічного і культурного розвитку, заходи у галузі будівництва і благоустрою, заходи кримінологічного моніторингу, заходи з протидії окремим групам соціально-негативних явищ та правопорушень, ідеологічні (виховні) заходи.

Запропонований змістово-галузевий підхід до систематизації відповідних заходів дасть змогу скласти уявлення про сутність та потенціал правозастосовної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності, що становить предмет подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: питання та відповіді / кол. авторів: О.О. Авдеев, А.А. Васильєв та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова. Х.: Золота миля, 2015. 324 с.

2. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. Х.: Право, 2009. 288 с.
3. Жмуров Д.В. Кримінологія в схемах и таблицах (общая часть). Иркутск, 2012. 131 с.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: у 3 кн. / К.: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
5. Кримінологія: учебное пособие / С.Л. Алексеев, Р.Р. Салимзянова; под ред. А.Ю. Епихина. Казань: ЧОУ ВПО «Академия социального образования», 2013. 212 с.
6. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. К.: Національна академія управління, 2010. 496 с.
7. Кримінологія: навчально-методичний посібник / В.М. Дрьомін, Ж.В. Мандриченко, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, А.І. Марчук, А.М. Ізовіта, С.А. Ілько, Н.О. Федчун, В.Я. Цитряк. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 144 с.
8. Кримінологія (Общая часть): учебное пособие / Л.М. Прокументов, А.В. Шеслер. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2017. 284 с.
9. Кримінологія: навчальний посібник для підготовки до екзаменів / Т.В. Корнякова, Н.С. Юзікова. Дніпропетровськ, 2015. 100 с.
10. Яковлев А.М. Индивидуальная профилактика преступного поведения. Горький, 1997. 127 с.
11. Философский энциклопедический словарь / Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко. М.: ИНФРА-М, 1997. 576 с.